

Podstawy Ekonomii

**Wykład nr 3 dla studentów
Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej**

dr n.ekon. mgr inż. Jarosław Wojciechowski

Literatura przedmiotu

Obowiązkowa (zgodnie z Sylabusem)

- W. Stankiewicz, Historia myśli ekonomicznej, PWE, Warszawa 2000;
- M. Skousen, *Narodziny współczesnej ekonomii*, Fijor, Warszawa 2012;
- P. Samuelson, W. Nordhaus, *Ekonomia*, PWN, Warszawa 2010;
- B. Czarny, R. Rapacki, *Podstawy ekonomii*, PWE, Warszawa 2011;
- R. Milewski, E. Kwiatkowski (red.), *Podstawy ekonomii*, PWN, Warszawa 2005;

Wykład 2. Podstawowe pojęcia ekonomiczne

Rozważania ogólne

- Czynniki produkcji
- Procesy i podmioty gospodarcze
- Pojęcie i klasyfikacja własności
- Użyteczność i użyteczność krańcowa
- Preferencje czasowe
- Stopa procentowa
- Racjonalność i nieracjonalność
- Czas w ekonomii

Czynniki produkcji

Definicje

Literatura wyodrębnia trzy zasadnicze czynniki produkcji:

- Praca - jako zespół świadomych i celowych działań człowieka. Praca wiąże się z przykrością
- Ziemia - zasoby naturalne (w tym ziemię, lasy wodę, inne bogactwa naturalne)
- Kapitał - maszyny, urządzenia, środki transportu, narzędzia ale również środki finansowe
- Postęp technologiczny (innowacje produktowe, technologiczne, organizacyjne)

Mówi się również:

- Kapitał ludzki - wiedza, umiejętności

Zmiany krótko, średnio i długookresowe

Czy jest to faktycznie okres czasu, czy też konstrukcja myślowa?

Krótki okres:

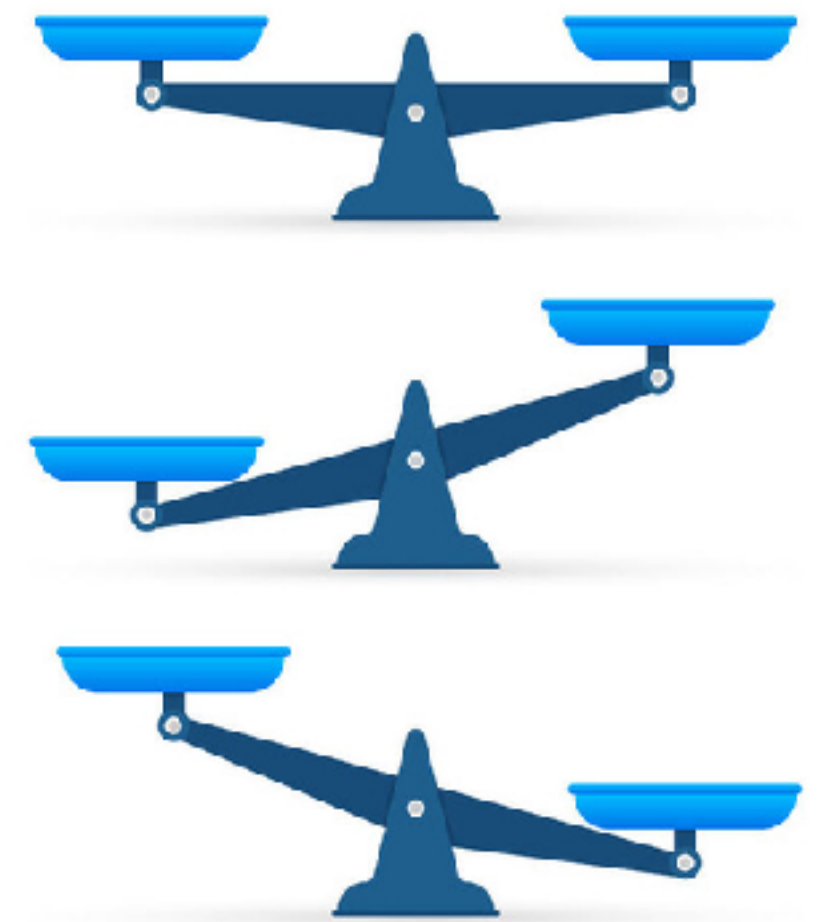
- Co najmniej jeden czynnik produkcji jest stały (najczęściej kapitał)
- Niedostosowanie popytu i podaży (pojawia się stan nierównowagi na rynku np. w wyniku zmian preferencji konsumentów lub pojawienia się innowacji)
- Wzrost produkcji może nastąpić wyłącznie przez użycie większej ilości czynników zmiennych

Średni okres:

- Zachodzą dostosowania poprzez zmianę czynników produkcji
- Dostosowanie zasobów czynników produkcji do momentu zrównania ich użyteczności krańcowych (o czym dalej)

Długi okres:

- Brak zysków nadzwyczajnych w żadnej z gałęzi gospodarki
- Stopy procentowe dla wszystkich podmiotów są na jednakowym poziomie
- Wyklucza obecność innowacji i zmiany

Procesy i Podmioty gospodarcze

Definicje

Procesy gospodarcze zachodzą w sferze:

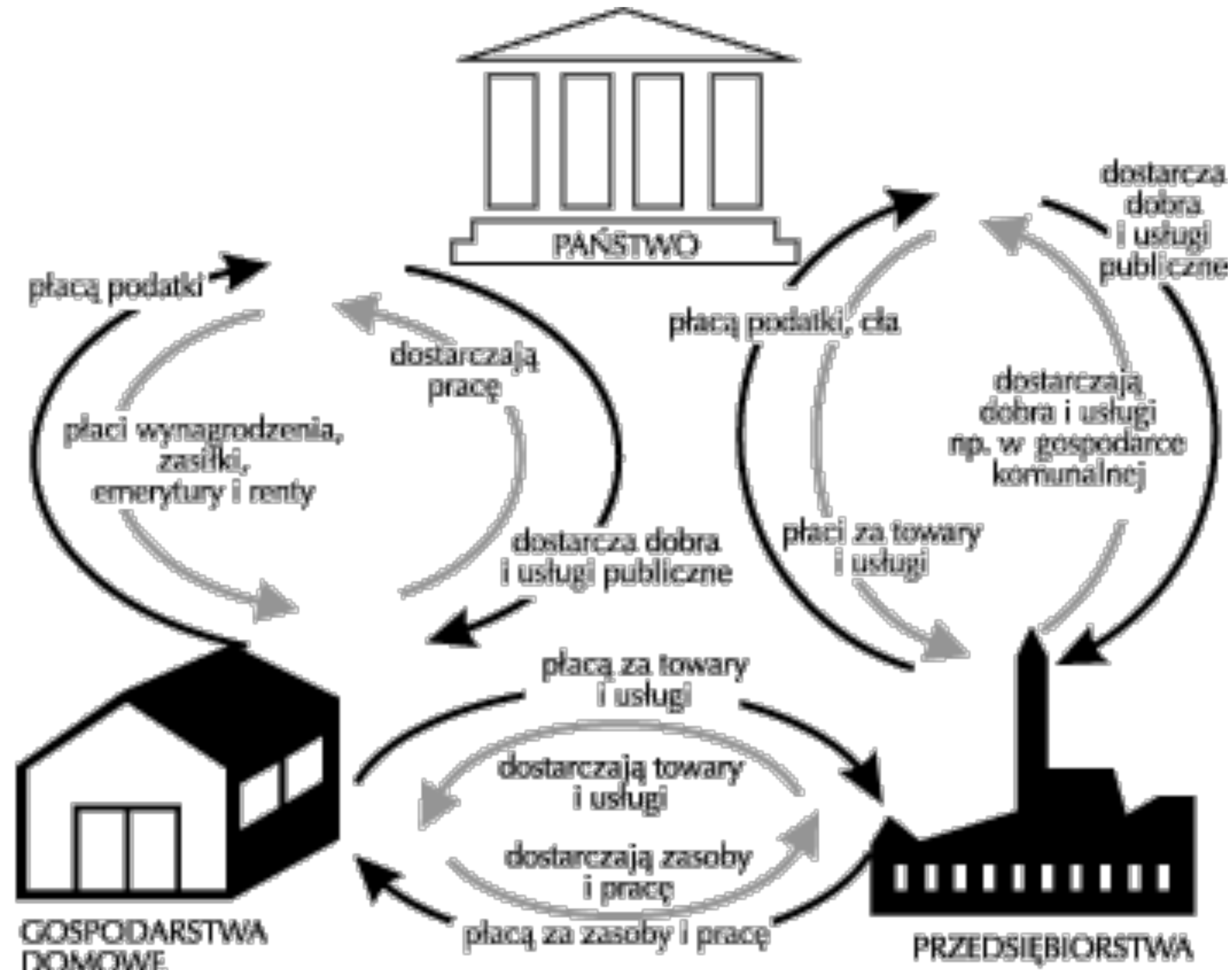
- Produkcji
- Podziału
- Wymiany
- Konsumpcji

Rodzaje podmiotów gospodarczych:

- Przedsiębiorstwo - jednostka gospodarcza, dysponująca określonymi zasobami, zajmująca się produkcją dóbr lub świadczeniem usług
- Gospodarstwo domowe - najmniejsza komórka społeczna (najczęściej rodzina) zgłaszająca zapotrzebowanie na dobra i usługi
- Państwo - złożona struktura administracyjna na danym terytorium sprawująca władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą

Procesy i Podmioty gospodarcze

Relacje pomiędzy podmiotami gospodarczymi

Jaka jest różnica między państwem, a krajem z punktu widzenia ekonomisty?

Procesy i Podmioty gospodarcze

Podsumowanie

PRZEDSIĘBIORCY

- WYTWARZAJĄ I SPRZEDAJĄ DOBRA ORAZ USŁUGI;
- OTRZYMUJĄ ZAPŁATĘ ZA DOBRA I USŁUGI;
- OTRZYMUJĄ PRACĘ-PŁACĄ WYNAGRODZENIE;
- DYSPONUJĄ KAPITAŁEM-INWESTUJĄ;
- PŁACĄ PODATKI (DO RZĄDU);
- DOSTAJĄ SUBWENCJĘ (OD RZĄDU);

Procesy i Podmioty gospodarcze

Podsumowanie

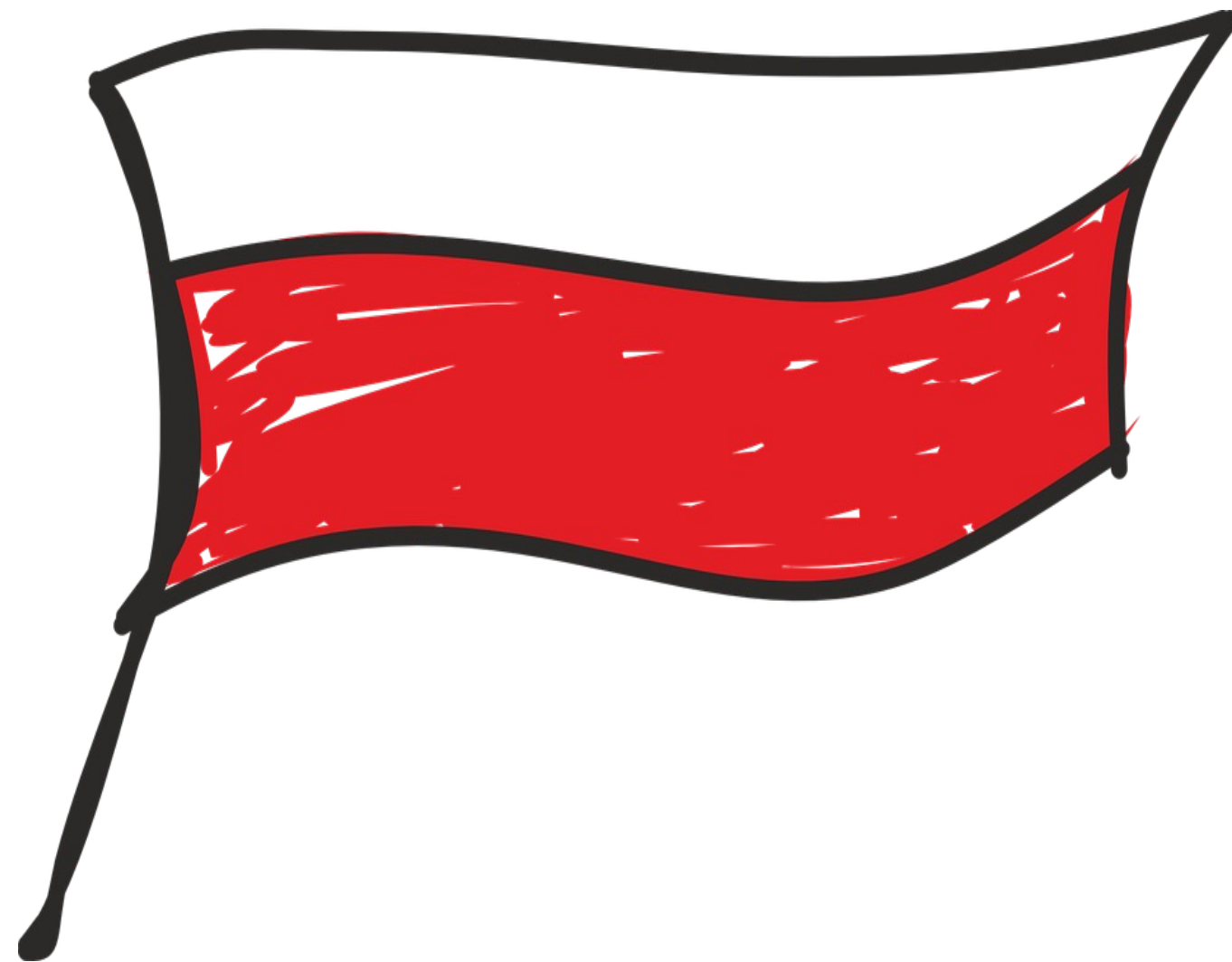

GOSPODARSTWA DOMOWE

- DYSPONUJĄ DOCHODEM;
- DOCHÓD DYSPOZYCYJNY PRZEZNACZAJĄ NA KONSUMPCJĘ I OSZCZĘDNOŚCI;
- OTRZYMUJĄ WYNAGRODZENIE Z TYTUŁU PRACY;
- OTRZYMUJĄ TRANSFERY;
- PŁACĄ PODATKI;
- WYDAJĄ NA DOBRA I USŁUGI;

Procesy i Podmioty gospodarcze

Podsumowanie

PAŃSTWO

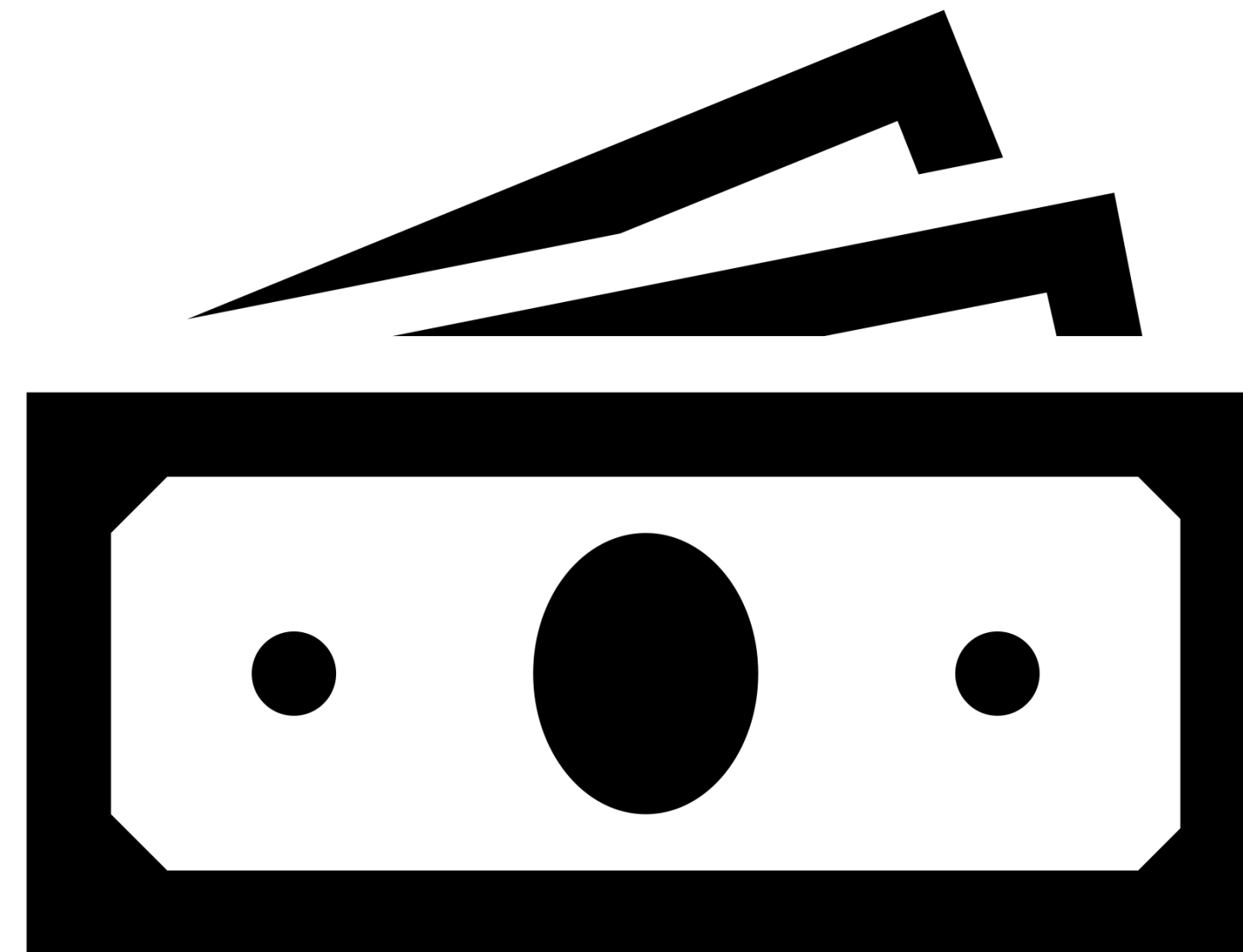
- REALIZUJE OKREŚLONE FUNKCJE PUBLICZNE;
- DOSTARCZA DOBRA PUBLICZNE;
- POBIERA PODATKI;
- PŁACI SUBWENCJE, TRANSFERY;
- JEST PRACOWCĄ W SEKTORZE PUBLICZNYM;

Procesy i Podmioty gospodarcze

Podsumowanie

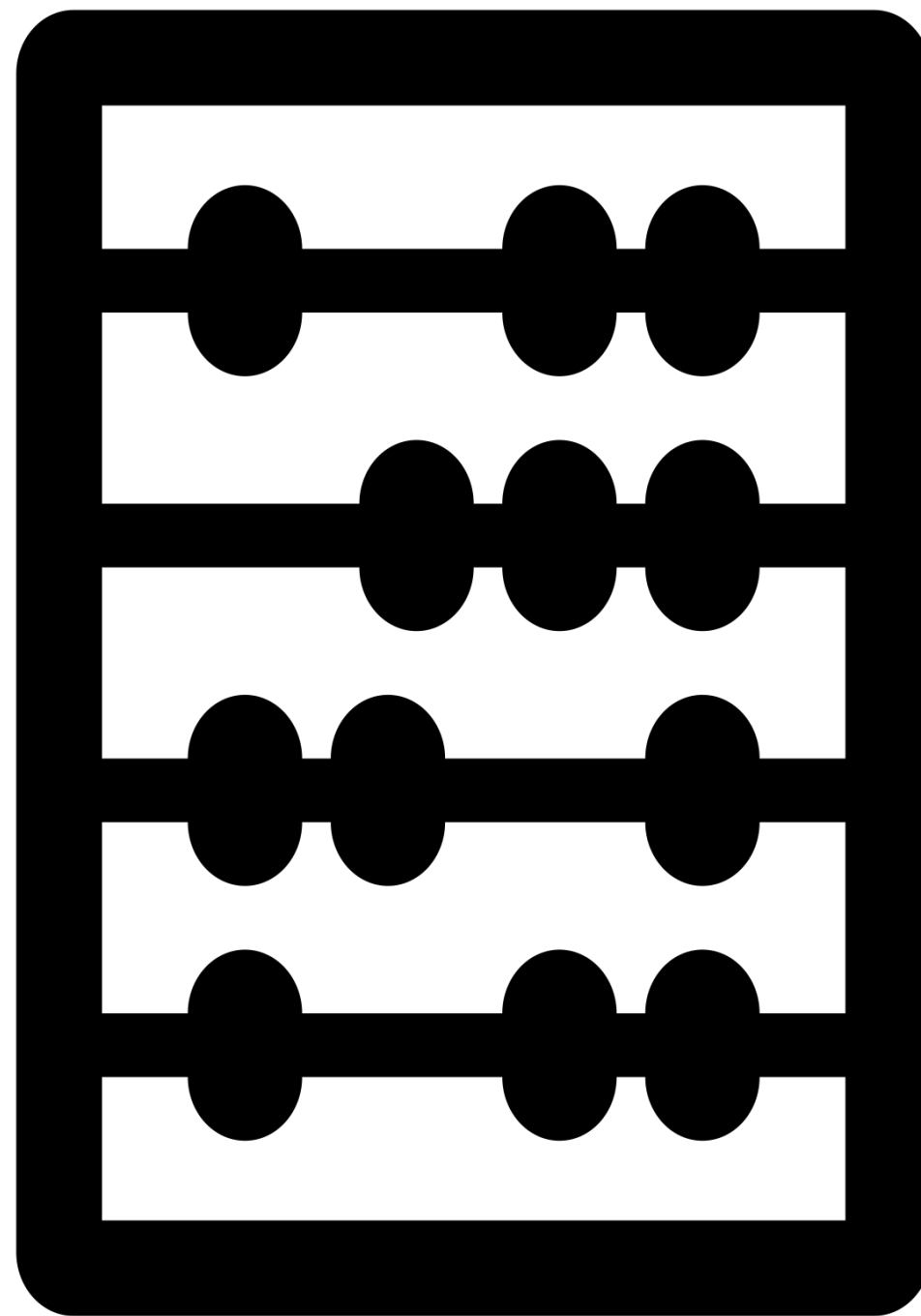
WYDATKI: (MODEL UPROSZCZONY)

- KONSUMPCYJNE
- INWESTYCYJNE
- RZĄDOWE

Procesy i Podmioty gospodarcze

Podsumowanie

DOCHODY: **(MODEL UPROSZCZONY)**

- **GOSPODARSTW DOMOWYCH: PŁACE+TRANSFERY**
- **DOCHODY PRZEDSIĘBIORSTW: NIEROZDZIELONE ZYSKI+
PROCENTY+RENTY+SUBWENCJE**
- **DOCHODY PAŃSTWA: PODATKI, WPŁYWY ZEWNĘTRZNE**

Użyteczność

Jest pojęciem subiektywnym, wartość nadaje działający człowiek

- Celem jest:
 - Zwiększenie szczęścia (satysfakcji)
 - Zmniejszenie niezadowolenia
- Człowiek działający określa działania według pilności potrzeb
- Dokonując wyboru środków, każdą ich porcję ocenia osobno (jednostkę dobra)
- Do oceny wartości służy użyteczność danej, konkretnej porcji
- Istotna jest użyteczność zespołu porcji jako całości:
 - Wzrost dobrobytu związany z jego posiadaniem
 - Zmniejszenie dobrobytu związanego z jego utratą
- UŻYTECZNOŚĆ TO ZDOLNOŚĆ USUNIĘCIA DYSKOMFORTU

Oceniamy wartość na podstawie jej subiektywnej użyteczności

Uwaga:

- Obiektywna wartość użytkowa (np. Wartość opałów węgla/gazu, sprawność pompy ciepła)
- Subiektywna wartość nie musi mieć związku z obiektywną (np. żelazo vs. złoto- paradoks, czy po prostu nie wybieramy pomiędzy całym zasobem złota i całym zasobem żelaza?)

Użyteczność krańcowa

Z czego wynika?

- Użyteczność krańcowa to użyteczność wynikająca z zastosowania ostatniej jednostki dobra, w konsekwencji, gdy zachodzi:
- Zastosowanie następuje przy n jednostkach dobra (zaspokajana jest mniej pilna potrzeba)
- Zastosowanie nie następuje, gdy dysponujemy $n-1$ jednostkami dobra (zaspokajana jest bardziej pilna potrzeba)

„final degree of utility” to przyrost użyteczności przypisywany ostatniej jednostce zasobu

William Stanley Jevons

wagę, którą przypisujemy poszczególnym dobrom lub ilościom dobra, gdyż zdajemy sobie sprawę, że zaspokojenie naszych potrzeb związane jest z ich posiadaniem

Carl Menger

rareté czyli pochodna efektywnej [tj. całkowitej] użyteczności w odniesieniu do posiadanej ilości

Leon Walras

Użyteczność krańcowa

Jak ekonomiści obrazują graficznie to pojęcie?

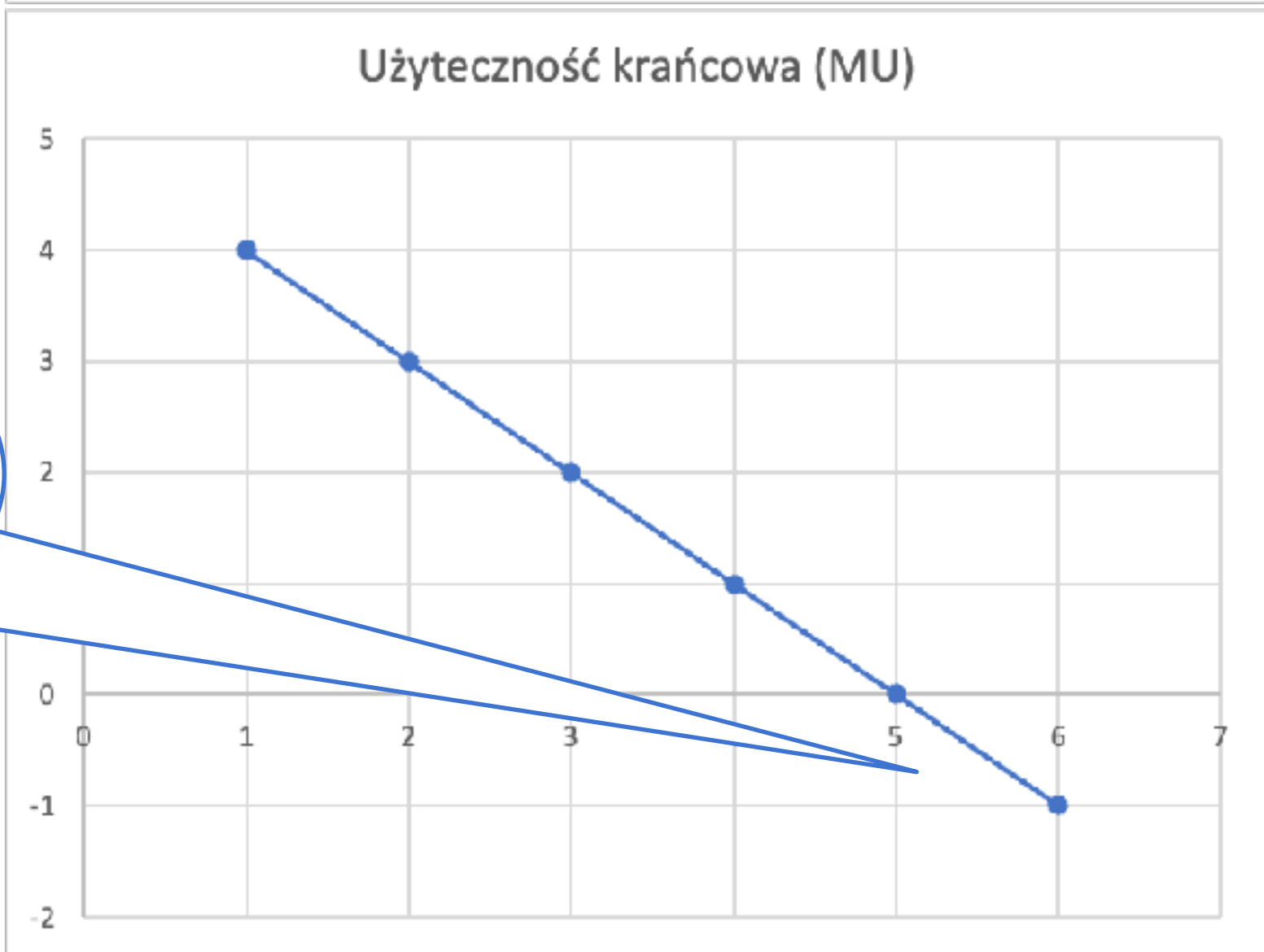
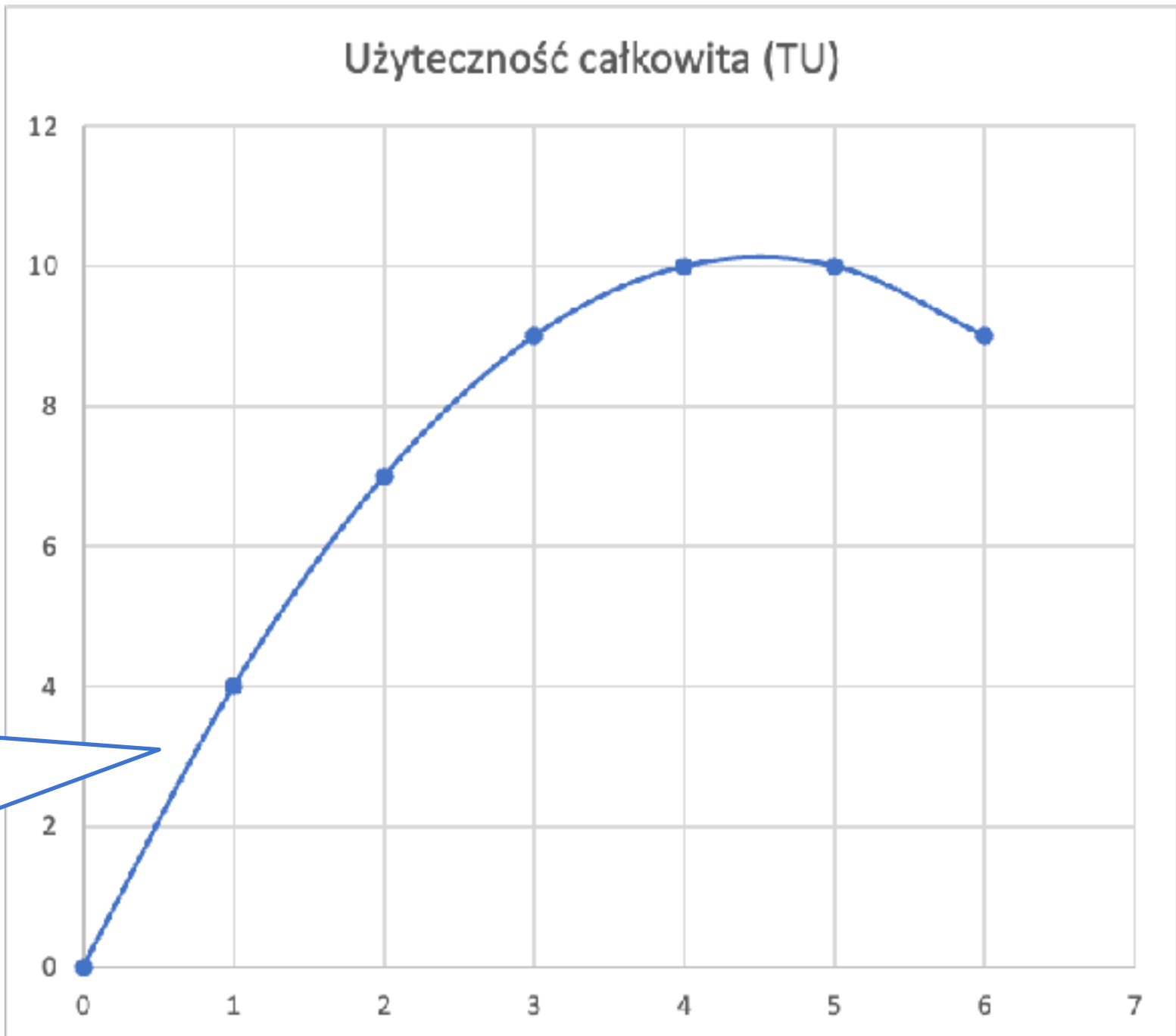
Ale w jakich jednostkach wyraż się użyteczność?

Określa przyrost (zmianę) użyteczności związaną z konsumpcją kolejnej jednostki dobra

Użyteczność można rozpatrywać w kategorii zaspokajania potrzeb od najbardziej pilnych

Użyteczność krańcowa nie tylko zmniejsza się z każdą kolejną konsumowaną jednostką dobra, ale może przyjmować wartości ujemne, czyli obrazujące dyskomfort

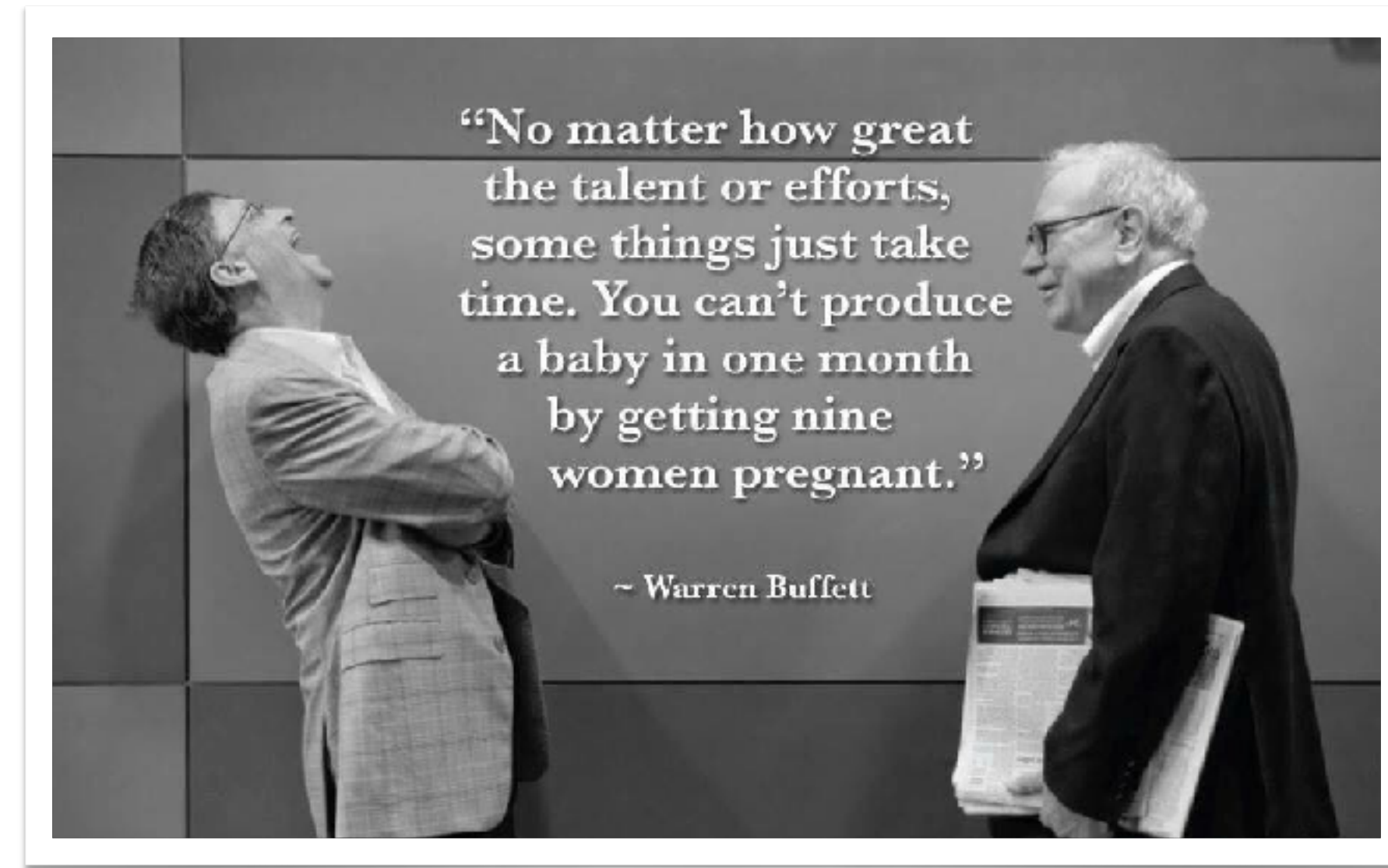
Ilość konsumowanego dobra	Użyteczność całkowita (TU)	Użyteczność krańcowa (MU)
0	0	
1	4	4
2	7	3
3	9	2
4	10	1
5	10	0
6	9	-1

Preferencje czasowe

Działanie jest zanurzone w czasie

- Celem działania człowieka jest usunięcie jakiegoś dyskomfortu w przyszłości
- Każde działanie wiąże się z wykonaniem pracy. Każda praca wymaga czasu (procesy produkcyjne wymagają czasu)
- Okres produkcji i okres przydatności produktu (definiuje dobra trwałe)
- Odłożenie aktu konsumpcji na później oznacza, że jednostka woli satysfakcję, którą zapewni jej przyszła konsumpcja, od satysfakcji związanej z natychmiastową konsumpcją

Preferencje czasowe

Działanie jest zanurzone w czasie

- Czas oczekiwania charakteryzuje się ujemną użytecznością
- Człowiek dzieli czas na okres poprzedzający zaspokojenie potrzeby i okres po nim
- Zaspokojenie potrzeby w bliskiej przyszłości cenimy wyżej niż późniejsze

Rysunek wykorzystano na prawach cytatu. Źródło: <https://pl.pinterest.com/pin/720155796649805185/>

William Stanley Jevons

Eugen von Böhm-Bawerk

Stopa procentowa

Czym jest i jak ją definiować?

Powszechnie przyjmowana definicja/interpretacja:

- Stopa procentowa to koszt kapitał albo inaczej cena, jaka przysługuje posiadaczowi kapitału z racji udostępnienia go innym na określony czas. Koszt ten wyrażony jest zazwyczaj jako procent od pożyczonej sumy i mierzony jest w ujęciu rocznym
- Realna stopa procentowa -> pomniejszona o inflację

Czym jest w istocie stopa procentowa?:

- wyraża stosunek dzisiejszych cen dóbr do cen tych dóbr w przyszłości
- stopa procentowa jest zjawiskiem rynkowym
- stopa procentowa może być obniżona za pomocą ekspansji kredytowej jedynie na krótko, a gdy już do tego dojdzie, to i tak pociągnie to za sobą wszystkie skutki opisywane przez teorię cyklu koniunkturalnego

Czy stopa procentowa może być ujemna?

<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Szwajcarzy-wprowadzaja-ujemne-stopy-procentowe-7228374.html>

Przyczyna:

- „drukowania pustych” pieniędzy podmioty poszukiwały miejsca na przeczekanie w bezpiecznej walucie
- utrata zaufania do USD i EUR skierowała przepływ do CHF

Konsekwencje:

- oszczędzający teoretycznie dopłacają bankowi za trzymanie kapitału w CHF

Preferencje czasowe a stopa procentowa

Stopa procentowa steruje inwestycjami przedsiębiorców

- W długim okresie stopa procentowa powinna być jednakowa w całej gospodarce
- Ceny wszystkich towarów i usług dążą do stanu końcowego. Gdyby został on osiągnięty, to uwidaczniałby stosunek między cenami dóbr teraźniejszych i przyszłych
- przedsiębiorcy opierają się w swoich kalkulacjach na cenach, płacach i stopach procentowych określonych na rynku. Dostrzegają różnice między bieżącymi cenami komplementarnych czynników produkcji a oczekiwanymi cenami produktów pomniejszonymi o rynkową stopę procentową i dzięki temu osiągają zysk.
- Wysokość stopy procentowej wskazuje, jak dalece można wycofać czynniki produkcji z zastosowań służących zaspokojeniu potrzeb w bliższej przyszłości, by przeznaczyć je na zaspokojenie potrzeb w odleglejszych okresach.
- Wskazuje jaki okres produkcji odpowiada różnicy między współczynnikiem oceny dóbr teraźniejszych a takim współczynnikiem odnoszącym się do dóbr przyszłych
- Powoduje, że przedsiębiorcy powstrzymują się od rozpoczęcia realizacji planów, których wykonanie nie odpowiada ograniczonej ilości dóbr kapitałowych, które zapewniają oszczędności

Praca, a użyteczność

Definicje

Praca człowieka:

- Wiąże się z przykrością
- Przestajemy pracować, gdy użyteczność związana z dalszą pracą nie rekompensuje przykrości związanej z brakiem odpoczynku
- Produkt wytworzony wcześniej zaspokajał bardziej pilne potrzeby, niż produkt wykonany później
- W świecie w którym pracę oszczędzamy wyłącznie ze względu na niemożność osiągnięcia wszystkich celów, podaż pracy byłaby równa całkowitej ilości pracy jaką mogą wykonać wszyscy ludzie

Co myślicie o prawnym skracaniu dnia pracy przez polityków?

Patrzę na okoliczności, w których musiał żyć chociażby mój ojciec. Pracował do 70. roku życia, praktycznie do ostatniego dnia. Nie wiem, czy to jest normalne. Trzeba mieć czas dla siebie i dla rodziny, a nie spędzać całe życie w pracy - powiedział w Radiu Piekary Przemysław Koperski, poseł Nowej Lewicy.

<https://www.slazag.pl/nowa-lewica-proponuje-35-godzinny-tydzien-pracy-trzeba-miec-czas-dla-siebie-i-rodziny>

Racjonalność i nieracjonalność

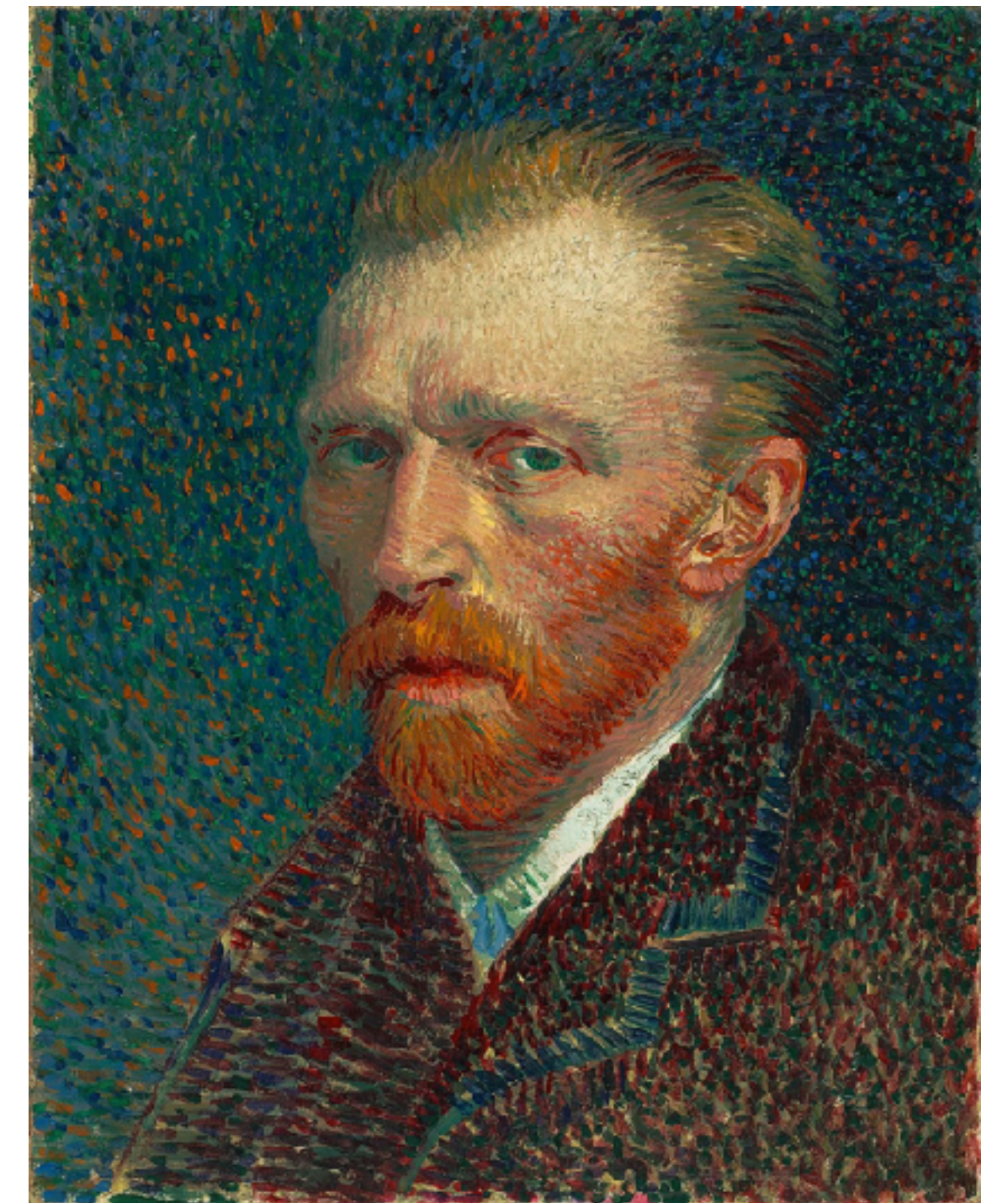
Działanie człowieka jest zawsze racjonalne

- Działanie człowieka jest zawsze racjonalne
- Człowiek działa by zaspokoić potrzeby
- Sądy wartościujące na temat celów jakie obrał człowiek są pozbawione sensu (oczywiście z punktu widzenia ekonomii)
- Dążenie do zaspokojenia potrzeb materialnych nie jest koniecznością, a rezultatem wyboru (np. asceci)
- Człowiek jest omylny, popełnia błędy przy wyborze i zastosowaniu metod. Działanie niedostosowane do zamierzonego celu nie doprowadzi do jego realizacji. Ale stanowi wynik rozumnego (choć błędnego) namysłu i próby osiągnięcia zamierzonego celu

Czy zaspokajanie potrzeb wyższych jest bardziej czy mniej racjonalne niż

zaspokajanie potrzeb pierwotnych?

Vincent Willem van Gogh Zmarł w wieku 37 lat jako twórca nieznany szerszemu ogółowi, w wyniku postrzału z broni palnej. Mało doceniany za życia, van Gogh zyskał sławę po śmierci. Dziś jest powszechnie uważany za jednego z największych malarzy w historii, artystę, którego twórczość stanowi istotne źródło sztuki współczesnej

Czas w ekonomii

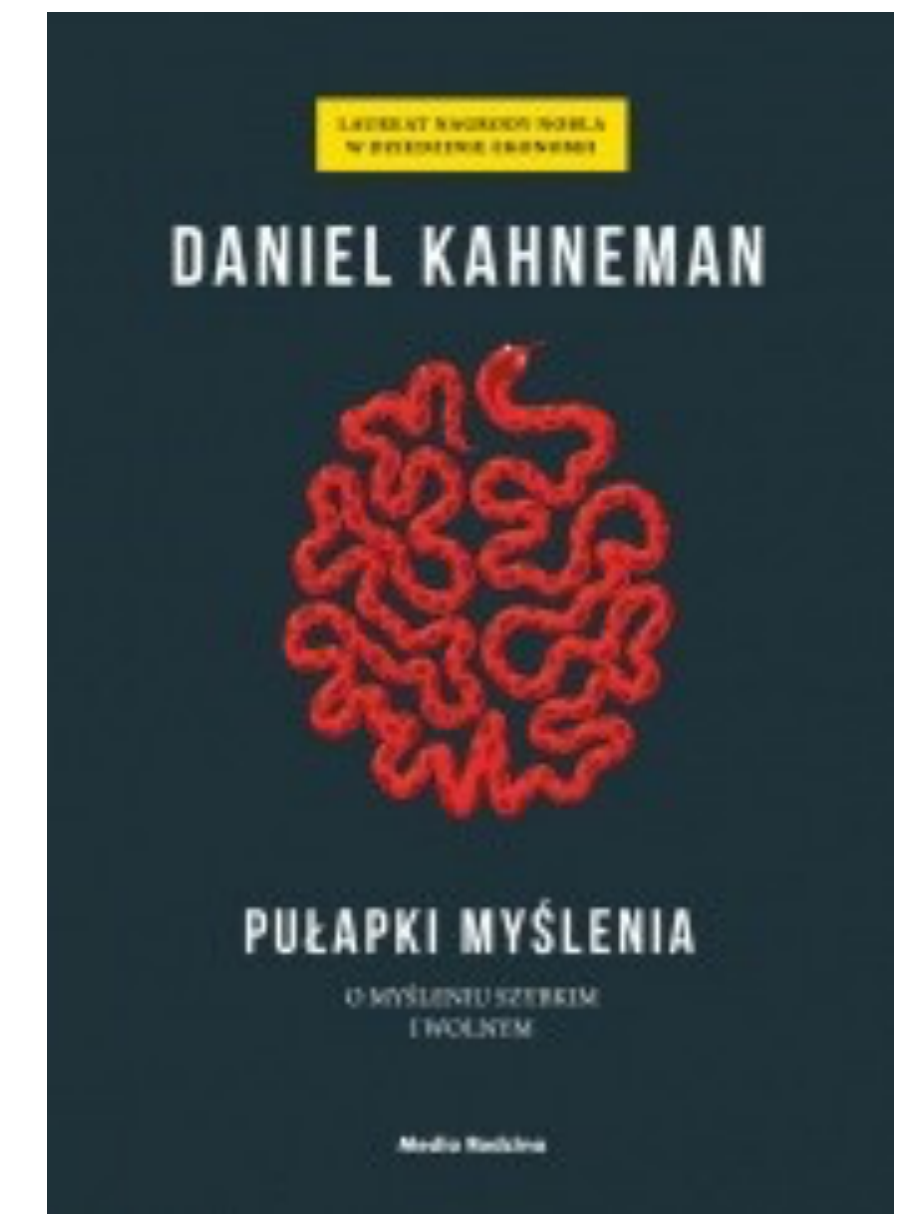
Czas jako kategoria ludzkiego działania

- Upływ czasu jest oczywisty, nasz mózg nie jest w stanie sobie wyobrazić bycia poza czasem...
- Działanie człowieka jest **ZAWSZE NAKIEROWANE NA PRZYSZŁOŚĆ**
- Czas jest zasobem (pewna ilość czegoś nagromadzona w celu wykorzystania w przyszłości), który również jest rzadki!!!
- Człowiek musi oszczędzać czas, więc go planuje (tylko byt nieśmiertelny nie musi tego robić)
- Nie jest możliwe jednoczesność działania człowieka w różnym obszarze w tym samym czasie. Dwa różne działania człowieka nigdy nie odbywają się w tym samym czasie

Czy spójnym i racjonalnym jest stwierdzenie?:

- Wolę A od B
- Wolę B od C
- Zatem wolę A od C?

(...) preferencje nie są trwałe, lecz zmieniają się w zależności od punktu odniesienia

Czy sądy wartościujące są niezmiennie?